

You have downloaded a document from
RE-BUŚ
repository of the University of Silesia in Katowice

Title: Zaginiony dokument Alberta, księcia Strzeleckiego, dla cystersów jemielnickich z datą 30 V 1328 r. Uzupełnienie do "Urkunden des Klosters Himmelwitz"

Author: Maciej Woźny

Citation style: Woźny Maciej. (2019). Zaginiony dokument Alberta, księcia Strzeleckiego, dla cystersów jemielnickich z datą 30 V 1328 r. Uzupełnienie do "Urkunden des Klosters Himmelwitz". "Śląski Kwartalnik Historyczny Sobótka" (R. 74, nr 4 (2019) s. 81-90), doi 10.34616/SKHS.2019.3.81.90

Uznanie autorstwa - Bez utworów zależnych Polska - Ta licencja zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu zarówno w celach komercyjnych i niekomercyjnych, pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych).

UNIwersYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

MACIEJ WOŹNY
Uniwersytet Śląski w Katowicach
Instytut Historii
ORCID: [0000-0002-4345-0082](https://orcid.org/0000-0002-4345-0082)

**ZAGINIONY DOKUMENT ALBERTA, KSIĘCIA
STRZELECKIEGO, DLA CYSTERSÓW JEMIELNICKICH
Z DATĄ 30 V 1328 R. UZUPEŁNIENIE DO *URKUNDEN DES
KLOSTERS HIMMELWITZ***

**THE LOST DOCUMENT OF ALBERT, DUKE OF STRZELCE, FOR
CISTERCIAN MONKS FROM JEMIELNICA, DATED MAY 30, 1328.
A SUPPLEMENT TO *URKUNDEN DES KLOSTERS HIMMELWITZ***

ABSTRACT: The article concerns a document of Albert, duke of Strzelce, issued on May 30, 1328. The document itself is lost. It is known only from one sentence in the 2nd volume of *Codex diplomaticus Silesiae* and from register compiled by Augustin Weltzel and Friedrich von Schirnding. Both researchers used a translation of the document by Jucundinus Pientak, which is a basis of this source edition.

KEYWORDS: Albert duke of Strzelce, Jemielnica, Jucundinus Pientak, diplomatics, Augustin Weltzel

W 1810 r. decyzją władz pruskich zlikwidowano większość klasztorów na Śląsku¹. Jeden z nich znajdował się w podstrzeleckiej Jemielnicy². Przechowywane tam dyplomy sprowadzono do Wrocławia. Obecnie cały zespół dokumentów ma

¹ Marek Derwich, *Instytucje kościelne na Śląsku Pruskim skasowane na mocy edyktu kasacyjnego z 1810 r.*, [w:] *Kasaty klasztorów na obszarze dawnej Rzeczypospolitej Obojga Narodów i na Śląsku na tle procesów sekularyzacyjnych w Europie*, red. *id em*, t. 2: *Kasaty na Śląsku Pruskim i na ziemiach zaboru pruskiego*, Wrocław 2014, s. 23–64.

² Franciszek Wołnik, *Kasata górnośląskich opactw cysterskich*, [w:] *Kasaty klasztorów*, t. 2, s. 145–164.

sygnaturę Rep. 85. W 1859 r. Wilhelm Wattenbach w drugim tomie *Codex diplomaticus Silesiae* opublikował dokumenty górnośląskich klasztorów, między innymi z Jemielnicy. We wstępie zaznaczył, że zbiór dokumentów z tego cysterskiego opactwa dotarł do Wrocławia niekompletny³. Część dyplomów, znanych tylko ze starego inwentarza, wydano w formie regestów⁴. Jednym z nich jest dokument księcia Alberta z 1328 r. W wydaniu Wattenbacha przytoczono tylko zapis ze wspomnianego inwentarza: „Idem in omnibus Sylvis circumadacentibus utpote in Wierchlaß, in Zondowitz et in Dombrowka libertatem lignum secandi tam pro aedificiis quam igne comburendis contulit”⁵. W tym miejscu warto zwrócić uwagę, że ta krótka informacja, mimo istnienia nieco szerszego opisu, o czym niżej, jest przeważnie wykorzystywana w literaturze przedmiotu.

W latach 1892–1893 Augustin Weltzel na łamach „Schlesisches Provinzblätter” opublikował – w częściach – opracowanie dziejów klasztoru w Jemielnicy do jego sekularyzacji⁶, a trzy lata później scalony tekst wydał w monografii opactwa⁷. Ten zasłużony badacz rozszerzył informację o dokumencie z 1328 r. o datę dzienną i listę świadków⁸. Skąd zatem raciborski ksiądz znał dokument, który ponad 30 lat wcześniej uznano za zaginiony? Weltzel powołał się na kronikę Jucundinusa Pientaka, przechowywaną w poklasztornej parafii w Jemielnicy. Samo dzieło powstało w połowie XIX w. i, najwyraźniej, jego autor znał kilka dokumentów, które ostatecznie nie dotarły do Wrocławia. Pientak, mnich rudzki, a później drugi, po likwidacji klasztoru, proboszcz jemielnicki, postanowił spisać dzieje tamtejszego klasztoru. Odnośnie do czasów średniowiecznych zdecydował się na przetłumaczenie kilku dyplomów i charakterystykę znanych mu jemielnickich

³ *Urkunden der Klöster Rauden und Himmelwitz, der Dominicaner und der Dominicanerinnen in der Stadt Ratibor*, Hrsg. Wilhelm Wattenbach, Breslau 1859 (*Codex diplomaticus Silesiae*, Bd. 2), s. XI.

⁴ *Ibidem*, s. XV.

⁵ *Ibidem*, nr 13, s. 87.

⁶ Augustin Weltzel, *Das fürstliche Cisterzienserstift Himmelwitz*, „Schlesisches Pastoralblatt”, 13 (1892), (dalej: *Himmelwitz I*), s. 45–47, 54–56, 67–69, 75–76, 84–85, 91–94, 101–103, 109–111, 117–119, 125–127, 132–135, 141–143, 149–151, 166–169, 174–176; 14 (1893), s. 41–43, 50–51, 56–58, 67–69, 75–77, 81–83, 114–116, 124–125, 131–133, 137–140, 145–147, 155–157, 162–164.

⁷ *Idem*, *Das fürstliche Cisterzienserstift Himmelwitz*, Breslau 1895 (dalej: *Himmelwitz II*), s. 1–164. Ostatnio ukazała się reedycja książki wraz z tłumaczeniem na język polski, zob. *idem*, *Das fürstliche Zisterzienserstift Himmelwitz – Księżęca fundacja klasztoru cystersów w Jemielnicy*, oprac. i tłumacz. Aleksandra Marta Różyńska, Jemielnica–Częstochowa 2018. W dalszej części pracy cytować będę jednak tylko dwa pierwsze wydania (w odcinkach i scalone).

⁸ *Idem*, *Himmelwitz I*, s. 56; *idem*, *Himmelwitz II*, s. 16–17.

opatów. Jednym z odpisanych i przetłumaczonych dokumentów był właśnie ten dotyczący lasów w pobliżu Jemielnicy. Przed Weltzlem z tekstem kroniki zapoznał się urzędnik pruski Friedrich von Schirnding⁹, który w wolnych chwilach odwiedzał parafie i prywatne archiwa w celu sporządzania regestów przechowywanych w nich dokumentów. Miał on zamiar napisać pracę o majątkach rycerskich w okręgu strzeleckim, lecz jego przeniesienie do Raciborza, gdzie zmarł kilka lat później, spowodowało, że po planowanej książce pozostały tylko skrzętnie zebrane przezeń materiały¹⁰. Ze współczesnych badaczy kronika znana była Jerzemu Rajmanowi¹¹, jednak krakowski badacz sam dyplom cytował za wydaniem Wattenbacha, a nie Pientaka¹².

Dzieje kroniki do lat 80. XX w. omówił Henryk Gawelczyk¹³. Sporządził on również odpis kroniki oraz dokonał paginacji źródła. Dzieło Pientaka do 2004 r. znajdowało się w parafii pw. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny w Jemielnicy. Wówczas, na prośbę proboszcza, księdza Henryka Pichena, kronika została wraz z innymi historycznymi materiałami przekazana do Archiwum Diecezjalnego w Opolu¹⁴. Wykonano tam kserokopię kroniki, którą odesłano do Jemielnicy. Sam tekst Pientaka otrzymał nową okładkę. Nie wiadomo, co stało się z odpisem Gawelczyka, gdyż podczas mojej kwerendy przeprowadzonej w 2019 r. we wspomnianym archiwum nie udało się go odnaleźć.

Oryginał dyplomu zaginął, a znane jest obecnie tylko jego tłumaczenie na język niemiecki. W tej sytuacji zbadanie autentyczności dokumentu można

⁹ Biblioteka Uniwersytecka we Wrocławiu, Oddział Rękopisów, *Materialien für Chronik und Genealogie der Kreises Gross-Strelitz. Zusammengetragen aus Gerichts- und Kirchenbüchern von Friedrich Freiherrn von Schirnding*, Bd. 3, R 2982, nr 2527.

¹⁰ Colmar Grünhagen, Augustin Weltzel, *Zwei Nekrologe: Eduard Cauer und Friedrich von Schirnding*, „Zeitschrift des Vereins für Geschichte und Alterthum Schlesiens”, 16 (1882), s. 303–304.

¹¹ Jerzy Rajman, *Jemielnica. Wieś i klasztor cysterski na Górnym Śląsku*, Katowice 1995 (Acta Rudensia), s. 9–10.

¹² *Ibidem*, s. 31, 62. Widać to także we fragmencie, w którym autor charakteryzuje rodziny rycerskie mające majątki w pobliżu Jemielnicy. Przyglądając się właścicielom wsi Siedlec, pomija świadka analizowanego dyplomu, Bertolda, zob. *ibidem*, s. 22. Na szersze omówienie tego dyplomu przez Weltzla zwrócił uwagę na przykład Marek Królikowski, *Jeszcze o fundatorach i pierwotnym uposażeniu klasztoru cysterskiego w Jemielnicy (XIII–XIV w.)*, „Studia Teologiczno-Historyczne Śląska Opolskiego”, 23 (2003), s. 357.

¹³ Henryk Gawelczyk, *Jucundinus Pientak (1774–1848). Der letzte Zisterzienser-Chronist des Stiftes Himmelwitz*, „Archiv für schlesische Kirchengeschichte”, 43 (1985), s. 147–164.

¹⁴ Archiwum Diecezjalne w Opolu, Jucundinus Pientak, *Beschreibung über die Entstehung des Cistercienser Stifts Himmelwitz und was mit dem am 24. November 1810 aufgehobenen Stifte weiterhin geschehen ist* (dalej: Pientak, *Beschreibung*).

przeprowadzić w ograniczony sposób. Na dokumencie pojawia się z formułą *datum per manus* notariusz Jan. Marcin A. Klemenski, autor najnowszej biografii księcia Alberta, podaje, że w tym okresie notariuszem dworskim był Mirzan, a następnie Bełdo¹⁵. Jednak wywód krakowskiego badacza jest błędny, gdyż znane są jeszcze dwa dyplomy sporządzone przez Jana, z których jeden cytowany kilkakrotnie we wspomnianej biografii. Pierwszy z nich, z datą 24 III 1325 r., niegdyś przechowywany w Jemielnicy, wzmiankowany jest w pracy Weltzla¹⁶. Kolejny, z 11 VI 1325 r., zachowany w oryginale do dziś, został wydrukowany w drugim tomie *Codex diplomaticus Silesiae*¹⁷. Wydano również jego regest zamieszczony w *Regesten zur schlesischen Geschichte*, gdzie jednak pominięto osobę notariusza¹⁸. W dyplomie tym także pojawia się formuła *datum per manus*. Natomiast dokument z 24 marca znany jest tylko z regestu, a Weltzel nie przytaczał kancelaryjnych formuł. Ponieważ Mirzan jako notariusz pojawił się w dokumencie z 21 VI 1323 r.¹⁹, a Bełdo z tym urzędem pierwszy raz został odnotowany 18 IV 1333 r.²⁰, to okres notariatu Jana należy kłaść na okres przynajmniej od 24 III 1325 do 30 V 1328 r.

W celu sprawdzenia autentyczności treści omawianego dokumentu można zestawzić z dyplomem wystawionym 11 VI 1325 r. Został on także przetłumaczony przez Pientaka, co nieco ułatwia porównanie. Zarówno w 1325, jak i 1328 r. w arendze przywołano ten sam fragment Pisma Świętego: „kto skąpo sieje, ten skąpo i zbiera, kto zaś hojnie sieje, ten hojnie też zbierać będzie”²¹. W koroboracji obu dyplomów wystawca informuje zaś, że uznał za właściwe zaopatrzyć dokument

¹⁵ Marcin A. Klemenski, *Albert książę strzelecki (ok. 1300–1370/71)*, Kraków 2017, s. 91. Krakowski badacz zna dyplom z maja 1328 r. z pracy J. Rajmana, zob. *ibidem*, s. 77.

¹⁶ *Urkunden*, nr 11, s. 87 (krótka i niedokładna informacja); Weltzel, *Himmelwitz II*, s. 16.

¹⁷ Archiwum Państwowe we Wrocławiu (dalej: APWr.), Rep. 85, nr 7; *Urkunden*, nr 10, s. 86–87.

¹⁸ *Regesten zur schlesischen Geschichte*, Hrsg. Colmar Grünhagen, Konrad Wutke, Breslau 1892–1903 (*Codex diplomaticus Silesiae*, Bd. 16, 18, 22) (dalej: SR); tu: SR, nr 4431 (niedokładny regest).

¹⁹ APWr., Rep. 85, nr 6; *Urkunden*, nr 9, s. 85; SR, nr 4270. W dokumencie z datą 23 VI 1330 r. został odnotowany protonotariusz Mysso, zob. *Registum St. Wenceslai. Urkunden Vortüglich zur Geschichte Oberschlesiens, nach einem Copialbuch Herzog Johans von Oppeln und Ratibor in Anzügen mitgetheilt*, Hrsg. Wilhelm Wattenbach, Colmar Grünhagen, Breslau 1865 (*Codex diplomaticus Silesiae*, Bd. 6), nr 7; SR, nr 4952. Jeśli byłoby to zniekształcone imię Mirzan, mogłoby oznaczać, że awansował on – być może w okresie notariatu Jana – na wyższy urząd.

²⁰ *Registrum St. Wenceslai*, nr 10; SR, nr 5217.

²¹ W 1325 r.: „Qui parce seminat. parce et metet, et qui seminat in benedictionibus, in benedictionibus metet habunde felicitatem premiorum futurorum”, a w 1328 r.: „wer sparsam Sünt, wird auch sparsam im Lebens des Ewigen erndten”, zob. *Urkunden*, nr 10, s. 86–87; Pientak, *Beschreibung*, s. 5. Cytat pochodzi z 2 Kor 9, 6.

swoją pieczęcią, aby sam książę albo jego następcy nie naruszyli darowizny²². Zbieżne zwroty użyte w arengach oraz koroboracjach wskazują, moim zdaniem, na jedną i tę samą osobę redagującą dyplom. Oba dokumenty, o czym wspominałem wcześniej, były dziełem notariusza Jana²³. Pojawia się on z formułą *datum per manus* występującą przed datacją.

Niemal wszystkie osoby, które znalazły się na liście świadków, są dobrze znane z innych dyplomów księcia strzeleckiego. Rycerz pasowany Wilhelm Czech w 1311 r. otrzymał od Bolesława I opolskiego 10 łanów we wsi Łagiewniki (obecnie osada zaginiona, leżąca pomiędzy Jemielnicą a Centawą) jako dziedziczne lenno²⁴. Później, w okresie od 1324 r. do 1330 r., był czterokrotnie, poza omawianym w tym artykule dyplomie, świadkiem na dyplomach księcia Alberta²⁵. W 1342 r. przekazał swoje dobra w Łagiewnikach, jakie otrzymał od Bolesława I, jemielnickim cystersom²⁶. Bertold z Siedlca, syn Magnusa, brat Gerlacha i Jarosława, przed 1328 r. poświadczył dwa dyplomy księcia strzeleckiego z 1323²⁷ i 1325 r.²⁸ Warto w tym miejscu dodać, że osobę Bertolda w nowszych opracowaniach dotknęło swoiste *damnatio memoriae*. Omawiając rycerskich sąsiadów opactwa w Jemielnicy, nie uwzględnia go wśród nich Rajman²⁹. Tomasz Jurek z kolei, wskazujący Gerlacha i Jarosława z Siedlca jako powinowatych Pogorzelów, pomija zupełnie ich brata Bertolda, a ponieważ nie był mu znany dokument z 24 III 1325 r., za ojca wspomnianych panów z Siedlca uznał błędnie Marcina, a nie Magnusa³⁰. Także

²² W 1325 r.: „sed tantum coram nobis aut nostro Successore per camerarium litteram portan-tem nostro Sigillo signatam citati de se querulantibus tenebuntur respondere”, a w 1328 r.: „Damit aber wie solche Schenkung von uns, oder von unseren Nachfolgern unverletzt verbleibe, haben wir diesen gegenwärtigen mit unserem Siegel bezeichneten Brief gegeben”, zob. *Urkunden*, nr 10, s. 86–87; Pientak, *Beschreibung*, s. 5.

²³ Najpewniej był on tożsamy z kapelanem księcia strzeleckiego, świadkiem na dyplomie z 1324 r., zob. Johann Ehrenfried Böhme, *Diplomatische Beyträge zur Untersuchung der schlesischen Rechte und Geschichte*, Bd. 1, Th. 1, Berlin 1770, s. 55. Ewentualne utożsamienie go z Janem, kapelanem i notariuszem księcia niemodlińskiego, odnotowanego w latach 1318–1321 (APWr., Rep. 91, nr 195, 199, 203, 204; SR, 3793a, 3902, 4090, 4091), wymagałoby dalszych badań nad tamtejszą kancelarią.

²⁴ APWr., Rep. 85, nr 5b; *Urkunden*, nr 8, s. 85; SR, nr 3230.

²⁵ Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Opolu, nr I–33 RKP; Böhme, *Diplomatische Beyträge*, s. 55; *Urkunden*, nr 10, s. 86–87; nr 11, s. 87 (niepełna informacja); *Registum St. Wenceslai*, nr 7 (regist); SR, nr 4431, 4952; Weltzel, *Himmelwitz II*, s. 16.

²⁶ APWr., Rep. 85, nr 8; *Urkunden*, nr 14, s. 88; SR, nr 6923.

²⁷ *Urkunden*, nr 9, s. 86–87; SR, nr 4270.

²⁸ *Urkunden*, nr 11, s. 87 (niepełna informacja); Weltzel, *Himmelwitz II*, s. 16.

²⁹ Rajman, *Jemielnica*, s. 22.

³⁰ Tomasz Jurek, *Rodowód Pogorzelów*, Kraków 2005, s. 64–65.

Klemenski zapomniał o Bertoldzie przy charakterystyce rycerzy Alberta strzeleckiego³¹. Kolejny świadek, odczytany przez Pientaka jako *Obitur Cocors*, to najpewniej Zbylut Kokorz. W 1325 r. bracia Wojsław, Franek, Zbylut i Piotr przedstawili księciu Albertowi sfałszowany dokument (zatwierdzony przez księcia), na podstawie którego rościli sobie prawa do wsi Adamowice (obecnie część Strzelec Opolskich), Brzezowice (wieś zaginiona leżąca niedaleko Strzelec Opolskich) i las Osiek³². Hynek Rulon w 1325 r. był świadkiem na trzech dyplomach księcia strzeleckiego³³, a w źródłach pojawiał się aż do 1371 r.³⁴ Natomiast Przeclaw Rulon, zapewne brat Hynka, znany jest tylko z omawianego dokumentu. Podsumowując powyższe wywody, nie ma podstaw do kwestionowania autentyczności dyplomu będącego przedmiotem badań.

Jakie były przyczyny nadania dla jemiełnickiego klasztoru? Z badań Rajmana wynika, że pierwotna fundacja z końca XIII w., prawdopodobnie rycerska, upadła i dlatego za właściwego fundatora cystersi uważali Bolka I³⁵. Po wydzieleniu osobnego księstwa strzeleckiego o opactwo troszczył się najmłodszy z książąt opolskich, Albert Młodszy. Zgoda na wyrąb na cele budowlane wskazuje cel nadania, jakim była rozbudowa klasztoru. Z dokumentu wystawionego w 1361 r. wiadomo, że istniał już wówczas budynek kamienny³⁶. W tym samym roku jemiełnicy mnisi otrzymali dwie wsie sąsiadujące z lasami, w których mogli prowadzić wyrąb: Dąbrówkę i Wierchlesie³⁷.

Dokument, zachowany w formie kopii spisanej w języku niemieckim, został przygotowany do druku zgodnie z wytycznymi zaproponowanymi dla tekstów niemieckojęzycznych przez Johanna Schultze, stosowanymi od dłuższego

³¹ Klemenski, *Albert*, s. 94–95.

³² SR, nr 4472. Rzekomo wieś tę miał otrzymać Adam Kokorz, o czym szerzej Rajman, *Jemiełnica*, s. 38–39.

³³ *Urkunden*, nr 10, s. 86–87, nr 11, s. 87 (nieokreślona informacja); SR, nr 4431, 4472; Weltzel, *Himmelwitz II*, s. 16.

³⁴ APWr., Rep. 4f, nr 11q; Rep. 135, nr 436 (D 370), s. 79–80; Böhm, *Diplomatische Beyträge*, s. 57; *Registrum St. Wenceslai*, nr 34; Josef Pilnáček, *Rody starého Slezska*, díl 4, Brno 1991, s. 1032.

³⁵ Jerzy Rajman, *Die Gründung der Zisterzienserabtei Himmelwitz auf dem Hintergrund der Siedlungsgeschichte im Raum von Groß Strehlitz und Tost*, „Archiv für schlesische Kirchengeschichte”, 49 (1991), s. 231–255; *idem*, *Jemiełnica*, s. 28–43; *idem*, *Trudne początki opactwa cystersów w Jemiełnicy (ok. 1286–1307). Rola możnych śląskich i księcia opolskiego w powstaniu i uposażeniu klasztoru*, „Śląski Kwartalnik Historyczny Sobótka”, 69 (2014), s. 3–28.

³⁶ *Idem*, *Jemiełnica*, s. 31.

³⁷ *Urkunden*, nr 15, s. 89–90.

czasu, choć z pewnymi modyfikacjami, przez badaczy toruńskich³⁸. Dla dokumentu z 1328 r. istotna jest modernizacja litery „ß”, którą zastępuje „ss”, a znaki diakrytyczne „ä”, „ö”, „ü” oddane zostały zgodnie z obecnymi zasadami pisowni. Dużą literą zapisane są jedynie wyrazy rozpoczynające zdanie, imiona, nazwy miejscowości i krain, sformułowania odnoszące się do Boga (np. *Herr*) oraz nazwy święt.

Dokument z 30 V 1328 r., choć nie wnosi nowych informacji, zasługuje na opublikowanie. Wydaje się bowiem stanowić cenne źródło dla genealogów i badaczy śląskich kancelarii. Ponadto uzupełnia opublikowane w 1859 r. wydawnictwo *Urkunden des Klosters Himmelwitz*.

Aneks

sine loco, 30 V 1328 r.

Albert Młodszy, książę opolski i pan na Strzelcach, zezwala cystersom z Jemielnicy na wyrąb w lasach Wirchlesia, Żędowic i Dąbrówki na cele budowlane i opałowe.

Oryginał: nieznan.

Kopia: Archiwum Diecezjalne w Opolu, Jucundinus Pientak, *Beschreibung über die Entstehung des Cistercienser Stifts Himmelwitz und was mit dem am 24. November 1810 aufgehobenen Stifte weiterhin geschehen ist*, s. 5.

Regesty: *Urkunden der Klöster Rauden und Himmelwitz, der Dominicaner und der Dominicanerinnen in der Stadt Ratibor*, Hrsg. Wilhelm Wattenbach, Breslau 1859 (*Codex diplomaticus Silesiae*, Bd. 2), nr 13, s. 87; Biblioteka Uniwersytecka we Wrocławiu, Oddział Rękopisów, *Materialien für Chronik und Genealogie der Kreises Gross-Strelitz. Zusammengetragen aus Gerichts- und Kirchenbüchern von Friedrich Freiherrn von Schirnding*, Bd. 3, R 2982, nr 252; Augustin Weltzel, *Das fürstliche Cisterzienserstift Himmelwitz*, „Schlesisches Pastoralblatt”, 13 (1892), s. 56; *idem*, *Das fürstliche Cisterzienserstift Himmelwitz*, Breslau 1895, s. 16–17.

³⁸ Johannes Schultze, *Richtlinien für die äußere Textgestaltung bei Herausgabe von Quellen zur neueren deutschen Geschichte*, „Blätter für deutsche Landesgeschichte”, 98 (1962), s. 1–11; *Akta Stanów Prus Królewskich*, t. 5, cz. 1: (1506–1508), wyd. Marian Biskup, Warszawa–Poznań 1973 (Towarzystwo Naukowe w Toruniu, Fontes 64), s. XI–XII. Na gruncie śląskim instrukcję Schultzego stosuje Tomasz Kałuski, zob. *Katalog dokumentów miasta Świebodzina oraz ziemi świebodzińskiej z Archiwum Państwowego w Zielonej Górze (XVI–XIX wiek)*, oprac. Tomasz Kałuski, Świebodzin–Zielona Góra 2018.

Wzmianki: Jerzy Rajman, *Jemielnica. Wieś i klasztor cysterski na Górnym Śląsku*, Katowice 1995, s. 31, 62; Marek Królikowski, *Jeszcze o fundatorach i pierwotnym uposażeniu klasztoru cysterskiego w Jemielnicy (XIII–XIV w.)*, „Studia Teologiczno-Historyczne Śląska Opolskiego”, 23 (2003), s. 357; Marcin A. Klemenski, *Albert książę strzelecki (ok. 1300–1370/71)*, Kraków 2017, s. 77.

Im namen des Herrn amen. Nach dem alle menschen nichts mehr diesem leben als die eigenen thaten mit sich nahmen, woselbst die heilige schrift bezeugt, dieweilen wer sparsam sünt wird auch sparsam im lebenss des ewigen erndten, so mögen sowohl gegenwärtige als auch zukünftige wissen, dass wir Albert der Jüngern von Gottes gnaden herzog von Oppeln und herr in Strehlitz dem brüdern des klostern zum Heiligen Jacob in Himmelwitz in allen an sie angrenzenden wildern als ein in Wirchlesie, Zendowitz und Dombrowka die gerechtigkeit holz abzuhauen sowohl zu bauten, als auch zum brennen, ohne alles hinderniss für immer verliesen geben und schenken. Damit aber wie solche schenkung von uns, oder von unseren nachfolgern unverletzt verbleibe, haben wir diesen gegenwärtigen mit unserem siegel bezeichneten brief gegeben. Gegeben durch die hand unseres kammer notar Johannes vor der gegenwärtigen herre Wilhelm Bohemus, unserem ritter, Bertol genannt von Sadlec³⁹, Obitur Cocors, Henko Kulo, und Preslaus Pulo, in Jahre des Herrn 1328 am nächsten montage nach dem tage des Allerheiligsten Dreifaltigkeit.

SUMMARY

In 1810, based on the decision of Prussian authorities, the monastery in Jemielnica was subject to reduction. Shortly after the secularization of the monastery, the documents kept there were transferred to an archive in Wrocław. In 1859, Wilhelm Wattenbach published them in the 2nd volume of *Codex diplomaticus Silesiae*. Based on old inventory, he noticed the lack of several diplomas, which were formerly stored in Jemielnica. One of them was a diploma by duke Albert from 1328, which in Wattenbach's edition is known only from a brief mention. Friedrich von Schirnding compiled a more extensive register but his work is not utilized by historians. Another researcher who knew the aforementioned document was Augustin Weltzel. Both von Schirnding and Weltzel used from the chronicle by Jucundinus Pientak, parish priest of Jemielnica, who translated into German some of the documents, including the diploma from 1328. Because in newer works contents of this source are cited mainly as cited in laconic Wattenbach's edition, an edition based on Pientak's translation was prepared. The abovementioned document should be a valuable source for genealogists and researchers in the field of diplomatics.

³⁹ Nazwa zapisana w formie *Sadles* bądź *Sadlec*. Ostatnia litera była poprawiana i nie wiadomo, która została napisana pierwotnie.

BIBLIOGRAFIA / REFERENCES

Archiwum Diecezjalne w Opolu

Jucundinus Pientak, *Beschreibung über die Entstehung des Cistercienser Stiftes Himmelwitz und was mit dem am 24. November 1810 aufgehobenen Stifte weiterhin geschehen ist.*

Archiwum Państwowe we Wrocławiu

Rep. 4f, nr 11q.

Rep. 85, nr 5b, 7, 8.

Rep. 91, nr 195, 199, 203, 204.

Rep. 135, nr 436 (D 370).

Biblioteka Uniwersytecka we Wrocławiu, Oddział Rękopisów

Materialien für Chronik und Genealogie der Kreises Gross-Strelitz. Zusammengetragen aus Gerichts- und Kirchenbüchern von Friedrich Freiherrn von Schirnding, Bd. 3, R 2982.

Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Opolu

Nr I-33 RKP.

Akta Stanów Prus Królewskich, t. 5, cz. 1: (1506-1508), wyd. Marian Biskup, Warszawa-Poznań 1973 (Towarzystwo Naukowe w Toruniu, Fontes 64).

Böhme Johann Ehrenfried, *Diplomatische Beyträge zur Untersuchung der schlesischen Rechte und Geschichte*, Bd. 1, Th. 1, Berlin 1770.

Katalog dokumentów miasta Świebodzina oraz ziemi świebodzińskiej z Archiwum Państwowego w Zielonej Górze (XVI-XIX wiek), oprac. Tomasz Kałuski, Świebodzin-Zielona Góra 2018.

Regesten zur schlesischen Geschichte, Hrsg. Colmar Grünhagen, Konrad Wutke, Breslau 1892-1903 (*Codex diplomaticus Silesiae*, Bd. 16, 18, 22).

Registum St. Wenceslai. Urkunden Vorzüglich zur Geschichte Oberschlesiens, nach einem Copialbuch Herzog Johanns von Oppeln und Ratibor in Anzügen mitgetheilt, Hrsg. Wilhelm Wattenbach, Colmar Grünhagen, Breslau 1865 (*Codex diplomaticus Silesiae*, Bd. 6).

Urkunden der Klöster Rauden und Himmelwitz, der Dominicaner und der Dominicanerinnen in der Stadt Ratibor, Hrsg. Wilhelm Wattenbach, Breslau 1859 (*Codex diplomaticus Silesiae*, Bd. 2).

Derwich Marek, *Instytucje kościelne na Śląsku Pruskim skasowane na mocy edyktu kasacyjnego z 1810 r.*, [w:] *Kasaty klasztorów na obszarze dawnej Rzeczypospolitej Obojga Narodów i na Śląsku na tle procesów sekularyzacyjnych w Europie*, red. idem, t. 2: *Kasaty na Śląsku Pruskim i na ziemiach zaboru pruskiego*, Wrocław 2014, s. 23-64.

Gawelczyk Henryk, *Jucundinus Pientak (1774-1848). Der letzte Zisterzienser-Chronist des Stiftes Himmelwitz*, „Archiv für schlesische Kirchengeschichte”, 43 (1985), s. 147-164.

- Grünhagen Colmar, Weltzel Augustin, *Zwei Nekrologe: Eduard Cauer und Friedrich von Schirnding*, „Zeitschrift des Vereins für Geschichte und Alterthum Schlesiens”, 16 (1882), s. 301–304.
- Jurek Tomasz, *Rodowód Pogorzelów*, Kraków 2005.
- Klemenski Marcin A., *Albert książę strzelecki (ok. 1300–1370/71)*, Kraków 2017.
- Królikowski Marek, *Jeszcze o fundatorach i pierwotnym uposażeniu klasztoru cysterskiego w Jemielnicy (XIII–XIV w.)*, „Studia Teologiczno-Historyczne Śląska Opolskiego”, 23 (2003), s. 355–359.
- Pilnáček Josef, *Rody starého Slezska*, díl 4, Brno 1991.
- Rajman Jerzy, *Die Gründung der Zisterzienserabtei Himmelwitz auf dem Hintergrund der Siedlungsgeschichte im Raum von Groß Strehlitz und Tost*, „Archiv für schlesische Kirchengeschichte”, 49 (1991), s. 231–255.
- Rajman Jerzy, *Jemielnica. Wieś i klasztor cysterski na Górnym Śląsku*, Katowice 1995.
- Rajman Jerzy, *Trudne początki opactwa cystersów w Jemielnicy (ok. 1286–1307). Rola możliwych śląskich i księcia opolskiego w powstaniu i uposażeniu klasztoru*, „Śląski Kwartalnik Historyczny Sobótka”, 69 (2014), s. 3–28.
- Schultze Johannes, *Richtlinien für die äußere Textgestaltung bei Herausgabe von Quellen zur neueren deutschen Geschichte*, „Blätter für deutsche Landesgeschichte”, 98 (1962), s. 1–11.
- Weltzel Augustin, *Das fürstliche Cisterzienserstift Himmelwitz*, „Schlesisches Pastoralblatt”, 13 (1892), s. 45–47, 54–56, 67–69, 75–76, 84–85, 91–94, 101–103, 109–111, 117–119, 125–127, 132–135, 141–143, 149–151, 166–169, 174–176; 14 (1893), s. 41–43, 50–51, 56–58, 67–69, 75–77, 81–83, 114–116, 124–125, 131–133, 137–140, 145–147, 155–157, 162–164.
- Weltzel Augustin, *Das fürstliche Cisterzienserstift Himmelwitz*, Breslau 1895.
- [Weltzel Augustin], *Das fürstliche Zisterzienserstift Himmelwitz – Książęca fundacja klasztoru cystersów w Jemielnicy*, oprac. i tłum. Aleksandra Marta Różyńska, Jemielnica–Częstochowa 2018.
- Wolnik Franciszek, *Kasata górnośląskich opactw cysterskich*, [w:] *Kasaty klasztorów na obszarze dawnej Rzeczypospolitej Obojga Narodów i na Śląsku na tle procesów sekularyzacyjnych w Europie*, red. Marek Derwich, t. 2: *Kasaty na Śląsku Pruskim i na ziemiach zaboru pruskiego*, Wrocław 2014, s. 145–164.

O AUTORZE

dr Maciej Woźny – pracownik naukowo-dydaktyczny w Zakładzie Historii Średniowiecznej i Nauk Pomocniczych Historii Instytutu Historii Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Prowadzi badania nad rycerstwem na Górnym Śląsku oraz nad dziejami księstwa opolskiego w okresie średniowiecza. Adres e-mail: maciej.wozny@us.edu.pl